

รัชกาลที่ ๔ เสด็จฯ หัวกอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไปว่ากรณใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

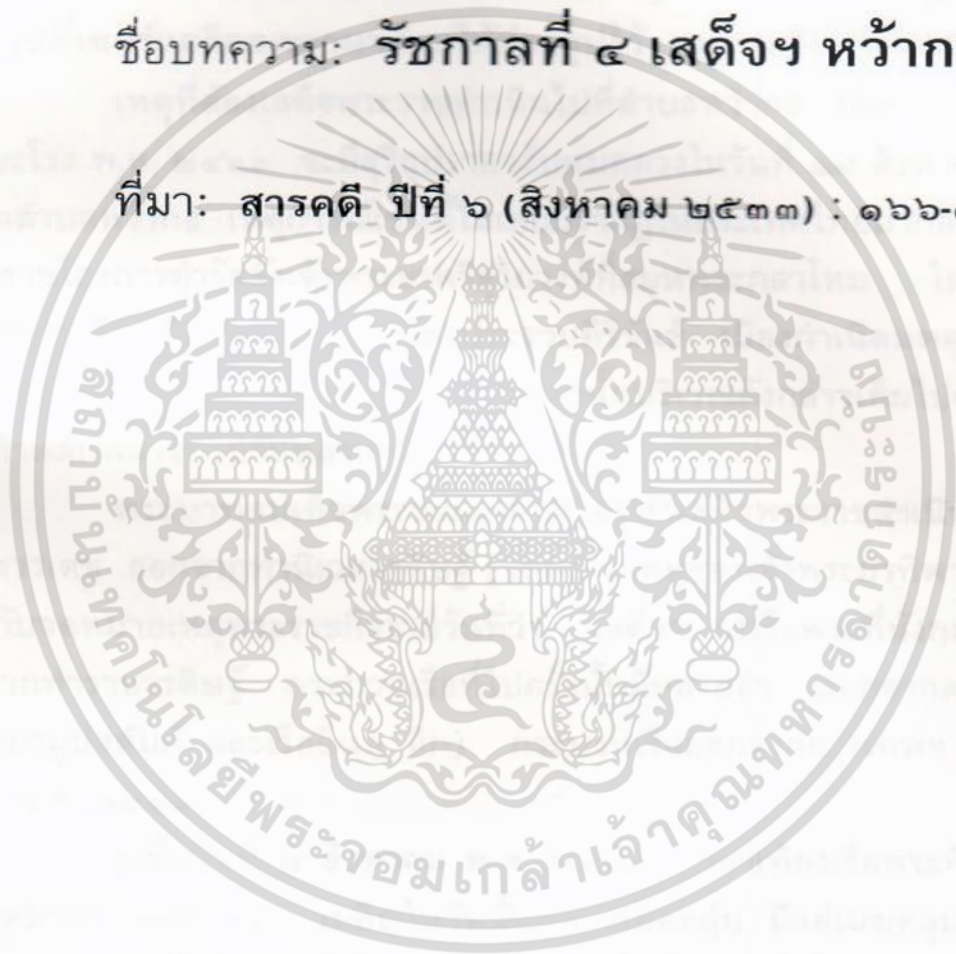
รัชกาลที่ ๔ เสด็จฯ หัวากอ

สภามหาวิทยาลัย

ผู้เขียน: ส. พลายน้อย

ชื่อบทความ: รัชกาลที่ ๔ เสด็จฯ หัวากอ

ที่มา: สารคดี ปีที่ ๖ (สิงหาคม ๒๕๓๓) : ๑๖๖-๑๖๗

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รัชกาลที่ ๔ เสด็จฯ หัวากอ

ส.พลาญน้อย

รูปนี้ถ่ายเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ ณ พลับพลาค่ายหลวง ตำบลหัวากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในวันนั้นเซอร์แฮร์รอด เจ้าเมืองสิงคโปร์และคณะได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ช่างถ่ายรูปที่เซอร์แฮร์รอดพามาด้วยให้ถ่ายรูปไว้ คนไทยจึงได้มีโอกาสได้เห็นรูปนี้

เหตุที่ต้องเสด็จพระราชดำเนินไปที่ตำบลหัวากอ ก็เพราะทรงคำนวณทราบ ว่า ในปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๑๑ จะมีสุริยุปราคาจับหมดดวงในวันที่ ๑๘ สิงหาคม และจะเห็นได้ชัดเจนในตำบลหัวากอ เหตุการณ์เช่นนี้ไม่เคยปรากฏในประเทศไทยมาก่อนเลย ฉะนั้นจึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ที่สมุหพระกลาโหม ให้จัดการจ้างคนในหัวเมืองเพชรบุรี เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองกำเนิดนพคุณ เมืองประทิว จัดการถางป่าทำค่ายหลวงและพลับพลา ในเวลานั้นบริเวณดังกล่าวเต็มไปด้วยไข้ป่า บรรดาคนที่มาทำพลับพลาจับไข้กันหลายคน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่ง อรรคราชวรเดช ออกจากทานิเวศวรดิษฐ์ (จดหมายเหตุของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ที่กล่าวมานี้ ผิดกับจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันที่ว่า เสด็จฯ ลงเรือพระที่นั่งกลไฟ อรรครเรรัตนาสน์ จากท่าราชวรดิษฐ์ กระบวนเรือที่ไปครั้งนั้นมีหลายลำ นอกจากสองชื่อที่กล่าวแล้วยังมีเรือสยามูปสตั้มภัก์ และเรืออื่นๆ อีก) กระบวนเรือออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๑

รุ่งขึ้นวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ เวลาเที่ยงเรือพระที่นั่งถึงที่ทอดสมอหน้าค่ายหลวงตำบลหัวากอ เผอญในวันนั้นอากาศมืดคลุ้ม มีแต่เมฆคลุ้มไปทุกทิศทุกแห่ง ไม่มีแดด ลมแรงคลื่นใหญ่ เรือโคลงอยู่เสมอ ครั้นถึงเวลาย่ำค่ำ มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ถอยเรือพระที่นั่งกลับไปทอดประทับแรมที่อ่าวมะนาว อันเป็นที่ลึบบังลมไม่มีคลื่นใหญ่ อ่าวมะนาวเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่ง ด้วยเมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ได้เสด็จไปปราบพม่าและได้ประทับอยู่ที่นั่น

ครั้นถึงวันที่ ๑๐ สิงหาคม เสด็จพระราชดำเนินขึ้นจากเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ขึ้นฝั่งทรงม้าพระที่นั่งตั้งแต่อ่าวมะนาวไปจนถึงพลับพลาค่ายหลวงตำบลหัวากอเมื่อเวลาย่ำค่ำ เสด็จประทับแรมบนพลับพลา รุ่งขึ้นวันอังคารที่ ๑๑ สิงหาคม ได้พระฤกษ์ยก

เอ็กสารนเป็นเอ็กสารทสงวนไว้สำหรับราชการเพื่อการค้าขายเท่านั้น เมื่อผู้ญาติเห็นใบเซบระเขียนต้นการค้านี้ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสาชิงและฉัตร ชักธงพระจอมเกล้าขึ้นที่พลับพลาค่ายหลวง มีประโคมแล้วทรงจุดปืนใหญ่ ด้วยพระหัตถ์สลุตรอง สลับกับทหารปืนใหญ่ ฝ่ายละนัดครบ ๒๑ นัดทั้งสองข้าง ปืนเรือ สยามูปสต์มร์ก็ยิงอีก ๒๑ นัด รวมเป็น ๖๓ นัด ในตอนบ่ายพวกนักปราชญ์ฝรั่งเศสมาเฝ้าที่ พลับพลา ๘ นาย พระราชทานทองคำบางสะพานทุกนาย

วันที่ ๑๓ สิงหาคมเวลาเช้ากัปตันเรือรบฝรั่งเศสขอเชิญสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิตประชานาถให้เสด็จลงไปเที่ยวในเรือรบ โปรดเกล้าฯ ให้ พลนหัวเจ้าท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ลงไปด้วย กัปตันจัดการรับเสด็จ เหมือนอย่างรับกษัตริย์ในประเทศยุโรป ยิงปืนใหญ่รับ ๒๑ นัด

นอกจากพวกฝรั่งเศส พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแนะนำ นายอัลบาสเตอร์ (ต้นตระกูลเศวตศิลา) ซึ่งรับตำแหน่งกงสุลอังกฤษให้เชิญเซอร์แฮร์ริอดเจ้าเมืองสิงคโปร์เข้ามาดูสุริยุปราคาครั้งนี้ด้วย และได้เฝ้ากระทำความคุ้นเคยกับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการกรุงสยาม เซอร์แฮร์ริอดมีความยินดีรับเชิญ ลงเรือ 'ไปโห' ออกจากเมืองสิงคโปร์มาเฝ้าเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม และทรงพระกรุณาโปรด ให้ช่างถ่ายรูปดังกล่าวแล้วข้างต้น

ในนิราศเกาะจานซึ่งผู้แต่งได้ไปในครั้งนั้นด้วย ได้พรรณนาไว้ตอนหนึ่งว่า

“พวกฝรั่งเปิดหมวกก้มเกล้า
ยื่นค่านับทั้งสิ้นบรรดามา
ตามภาษาข่างยุโรปครบทุกคน
แต่ตัวนายฝ่ายเจ้าเมืองค้อยเยื้องย่อง
เข้าประคองหัตถ์สิ้นถึงสามหน
กับพระจอมโลกาสุธาดล
แล้วถอยพ้นมาที่พวกถือหมวกยื่น
จึงกล่าวคำรำว่าภาษาเขา
โดยสำเนาความนิยมเป็นชมชื่น
ด้วยสองข้างต่างแดนที่แผ่นดิน
อุตสาห์ฝืนจิตจากประเทศมา
สรรเสริญเจริญยศบรรณาถ
แล้วเชิญบาทเสด็จออกที่ข้างหน้า
ประทับเกยนอกพระโรงรจนา
หมู่เสนาล้อมรอบเป็นขอบคั่น
พวกฝรั่งตั้งที่ชักพระรูป
ไม่ว่าบวบได้จริงทุกสิ่งสรรพ
บรรดาเหล่าที่อยู่ในหมუნั้น
ก็ติดไปด้วยกันทุกตัวนาย”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ของศูนย์การเรียนรู้ศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๘ สิงหาคม เวลา ๒ โมงเช้า เจ้าพนักงานเตรียมกล้องใหญ่ถ่ายเครื่องทรงทอดพระเนตรสุริยุปราคา เวลาเช้า ๔ โมง ๓ นาที เสด็จออกทรงกล้อง แต่ท้องฟ้าเป็นเมฆฝนคลุมไปในด้านตะวันออกไม่เห็นอะไรเลย ต่อเวลา ๔ โมง ๑๖ นาทีเมฆจึงจางสว่างออกไปเห็นดวงพระอาทิตย์ไว้ๆ แลดูพอรู้ว่าจับแล้ว จึงประโคมเสด็จสรงมูรธาภิเษก

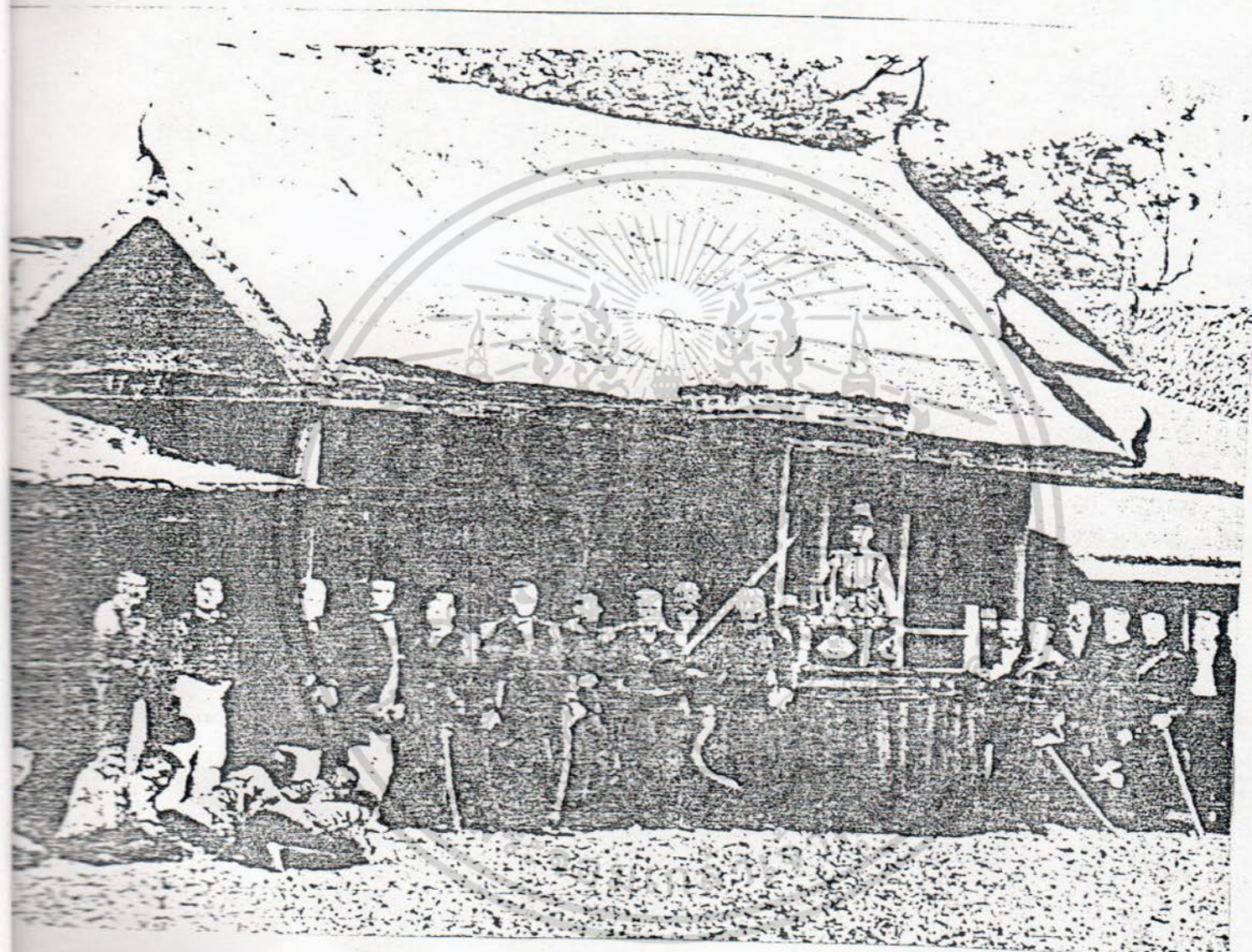
ตามพระราชประเพณีที่มาแต่โบราณ เมื่อเกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคา เป็นหน้าที่ของโหรที่จะต้องกราบทูลให้ทรงทราบหมายความว่าต้องคำนวณตรวจดูอยู่เสมอว่า จะมีในวันใด เพื่อที่พระเจ้าแผ่นดินจะได้เสด็จเข้าที่สรง เคยมีเรื่องปรากฏขึ้นครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๔ มีจันทรุปราคาแต่โหรไม่เชิญเสด็จ ทรงกริ้วแล้วไม่พระราชทานรางวัล ได้รับพระราชทานแต่เงินแจกตามประเพณี

ในคราวเสด็จทอดพระเนตรสุริยุปราคาครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสรงน้ำมูรธาภิเษก ในนิราศเกาะจาน พรรณนาไว้ว่า

“ปางพระจอมโมลีศรีอยุธยา
นิมมงกุฎโลกาสุธาไหว
เห็นสมซึ่งพระกระแสน้ำพระทัย
ประหนึ่งได้เอื้อมผ่านพิมานอินทร์
ขึ้นพระทัยครรรไลสู่ที่สรง
พฤษพาพงศ์ราเมศวพิเศษศิลป์
ก็เป่าสังข์ดั่งลั่นสนั่นดิน
ประโคมพิณพาทย์ฆ้องก้องกังวาน
ต่างถวายมูรธาภิเษกสรง
ทั้งพระวงศ์หน่อเนื้อพลอยสนาน”

ครั้งเวลา ๕ โมง ๒๐ นาที แสงแดดอ่อนลงมา ท้องฟ้าตรงดวงอาทิตย์สว่างไม่มีเมฆเลย ที่อื่นและเห็นดาวใหญ่ด้านตะวันออกแลดาวอื่น ๆ มากหลายดวง เวลา ๕ โมง ๓๖ นาที ๒๐ วินาที จับสิ้นดวง เวลานั้นมืดเป็นเหมือนกลางคืนเวลาพลบค่ำ คนที่นั่งใกล้ๆ ก็แลดูไม่รู้จักหน้ากัน พระราชทานเงินแจกพระราชวงศานุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนินออกไปครั้งนั้นทั่วกัน

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๙ สิงหาคม เวลาบ่าย ๓ โมง ๑๕ นาที เสด็จลงเรือพระที่นั่ง อรรถราชวรเดช พวกทหารปืนใหญ่ยิงสลุดส่งเสด็จ ๒๑ นัด วันที่ ๒๑ สิงหาคม เรือพระที่นั่งเทียบท่าราชวรดิษฐ์ เวลาบ่าย ๑ โมง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้